

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal

E-ISSN: 2602-3792

Haziran/ June 2021/ 5 (2): ss-pp 266-274

**Talim'ül Müteallim, Yazar: İmam Burhaneddin Ez-Zernuci (İstanbul:
Şifa Yayınevi, 2008)**

Talim'ül Müeallim, Author: Imam Burhaneddin Zernüci (İstanbul: Şifa
Publications, 2008)

Değerlendiren/Reviewed by

Muhammet Raşit ELMAS

AYBU, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Bölümü

AYBU, Institute of Social Sciences, Dept. of Basic Islamic Studies

Ankara-Türkiye, rasitelmas@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7254-5670>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 20 Nisan/ April 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 11 Haziran/ June 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/15 June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz- Haziran/ Summer-June

DOI:

Cite as / Atıf: Elmas, M. Raşit. "Talim'ül Müteallim, Yazar: İmam Burhaneddin Ez-Zernuci (İstanbul: Şifa Yayınevi, 2008)", *Journal of Analytic Divinity*, 5/2 (June 2021): 266-274.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Copyright © Published by Özcan Güngör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies, Ankara-Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

İslâm dünyasında ilim öğrenmek ve öğretmek amacıyla pek çok eser yazılmıştır. Bu çalışmaya konu olan Ta'limü'l-müte'allim adlı eser, Burhaneddin Ez-Zernûcî tarafından kaleme alınmıştır. Klasik İslam eğitimcilerinden olan Zernuci, din eğitimi alanında pek çok konuda günümüze ışık tutmuştur. Bu çalışmada, Zernûcî'nin öz geçmişinden kısaca bahsedilerek, yazmış olduğu kitap tanıtılmıştır. Zernuci, eserini daha çok talebeye yönelik kaleme almıştır. Bu sebeple onun eğitim anlayışı, konuyla alakalı eseri, öğrenci ve öğretmenlere yaklaşımı incelenmiş, görüşleri eğitim-öğretim çerçevesinde değerlendirilmiştir. Zernuci, eğitimde ağırlıklı olarak tevhid ve fıkha önem verir, öğrencilere hatalarını anlatmayı ve kolay öğrenmenin yollarını açıklar. Bu açıdan eserini öğrencilere ithafen yazmıştır, diyebiliriz. Bununla birlikte eserin muhteva ve üslup olarak gördüğü ilgi üzerinde durulmuştur. Kitap on üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler kısaca tanıtılmıştır. Ayrıca eserin anlatımının zengin, canlı ve özet bir nitelikte oluşu ve kolaylıkla anlaşılabilir bir yöne sahip olduğu vurgulanmıştır. Eserin birçok baskı, tercüme ve şerhleri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak eserin öğrencilere öğretilip gelecek kuşaklara aktarılmasının yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ta'limü'l-müte'allim, Zernûcî, Din Eğitimi, İlim, Öğretim

Abstract

Many works have been written in the Islamic world in order to learn and teach knowledge. Ta'limü'l-müte'allim, which is the subject of this work, was written by Burhaneddin Ez-Zernûcî. Zernuci, one of the classical Islamic educators, has shed light on many issues in the field of religious education. In this study, Zernûcî's résumé was briefly mentioned and the book he wrote was introduced. Zernuci wrote his work mostly for the student. For this reason, his understanding of education, his work on the subject, his approach to students and teachers were examined and his opinions were evaluated within the framework of education. Zernuci mainly cares about redemption and fiqha in education, explaining to students about their mistakes and ways to learn easily. In this respect, we can say that he wrote his work in tribute to the students. However, the interest that the work considers content and style has been emphasized. The book consists of thirteen chapters. These sections are briefly introduced. In addition, it is emphasized that the narration of the work is rich, vivid and abstract and has an easily understood direction. The work has many editions, translations and works. Accordingly, it was concluded that it would be useful to teach the work to the students and pass it on to future generations.

Keywords: Ta'limü'l-müte'allim, Zernûcî, Religious Education, Science, Teaching

Giriş

Din eğitiminin İslam toplumlarında ne zaman başladığını ve nasıl gerçekleştiğini inceleyebilmek için, ilk dönem din eğitimcileri olarak adlandırılacak âlimlerin eserlerinin incelenmesi gerekir. Bu tür araştırmalar eski dönem din eğitimi anlayışını öğrenmek ve bu metotlar ile günümüzdekilerin karşılaştırmasını yapabilmek açısından önem taşır.

Din eğitimi, içinde yaşanan zaman, imkânlar ve eğitilenlerin özelliklerine göre yöntemsel ve teknik değişikliklere uğramıştır. Eğitimde içeriğin en etkili bir şekilde hedef kitleye nasıl ulaştırılacağı kullanılan öğretim, yöntem ve teknikleriyle ilgilidir. Öğretim yöntemleri çeşitli şekilde sınıflara ayrılmıştır. Bu sınıfsal ayrımlardan biri de geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemleri şeklinde olan ayrımdır. Geleneksel öğretim yöntemleri ilk dönem İslam eğitimcilerinde daha çok görülmektedir.¹

İslam eğitimcileri, içinde buldukları zamanın şartlarına göre eğitim faaliyetlerini en aktif bir şekilde yürütmeye çalışmışlardır. Zira İslam eğitim düşüncesinin temelini Allah rızası ve ahiret inancı oluşturmaktadır. Bu eğitim anlayışının iki ana unsuru Allah ve insandır. Buna göre kişinin önce Allah'ı bilmesi sonra kendisini tanınması gerekir. İnsan bu anlayışa göre eğitilmelidir.²

Çalışmamızın konusu, İslam eğitim düşüncesi içerisinde öğretim adabı, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine dair eğitim faaliyetlerini yürüten İslam eğitimcilerinden İmam Burhanu'd-din Zernuci'nin "Ta'limü'l-müte'allim" adlı eseridir. Zernuci h. 6. ve 7. asırlarda yaşamıştır. Doğum yeri ve yaşadığı yerle ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır. Doğu İslam âleminde ilk defa Hanefi mezhebinin kurallarını benimseyerek, eğitim-öğretim faaliyetlerini bu kurallara göre yapan ve vefatından sonra fıkıhçı kimliğiyle değil eğitimci kimliğiyle İslam eğitim tarihinde iz bırakan önemli bir şahsiyet olmuştur.³

Zernuci'nin günümüze kadar ulaşan ve kendisini ilim âlemine tanıtan tek eseri "Talimü'l Müteallim fi tarikatı't- Teallüm" dür.⁴ Bu eseri eğitimde öğrenciyi merkeze alan bir eser olarak bilinmektedir. Bu eserin öğrenci hakkında sistemli bilgiler vermesi ve dönemin alanındaki en kapsamlı eser olması gibi nedenler birçok yerde ders kitabı olarak okutulmasını sağlamıştır.⁵

Zernuci on üç bölümden oluşan eserini bir Hanefî fâkihi gözüyle yazmış ve İmam Ebu Hanife'ye ve başka bazı Hanefî ulemaya atıflarda bulunmuştur. Bu itibarla eser, Hanefî

¹ Mehmet Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), 2.

² Şakir Gözütok, *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*, (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 58.

³ Mehmet Dağ ve Hıfzırahman Raşit Öymen, *İslam Eğitim Tarihi*, (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.1974), s.28

⁴ Hayati Tetik, "Burhaneddin Zernuci", *Klasik İslam Eğitimcileri*, ed: Mustafa Köylü, Ahmet Koç, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016), 311.

⁵ İmam Burhaneddin Zernuci, *Ta'limü'l Müteallim* terc.: Mustafa Köseoğlu, (İstanbul: Kitap Kalbi Yayıncılık, 2007), 25.

düşüncesinde ilim, öğrenme ve öğretme konusundaki yaklaşımın bir örneğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir.⁶

Eserin nüshalarının ve şerhlerinin çokluğu, ayrıca defalarca basılması onun yazıldığı günden itibaren eğitim ve öğretimde devamlı surette yararlanılan bir kitap olduğunu göstermektedir. Talimü'l-müteallim'in yıllarca talep görmesinde, üslubunun, okuyucunun kolaylıkla anlayıp faydalanabileceği bir şekilde yazılmış olmasının etkisi büyüktür. Ayrıca muhtasar oluşu, yeri geldikçe ayet ve hadislerin yanında meşhur âlimlerden ve edebiyatçılardan vecizeler, hikâyeler, şiirler aktarılması esere hem zenginlik kazandırmış hem de ilgi çekici olmasını sağlamıştır. Ancak eser hurafelerle ilgili bazı bilgiler içermesi bakımından eleştirilmiştir.⁷

Eğitimle ilgili görüşlerin yer aldığı Ta'limü'l-müte'allim'de öğrencilerin ilim öğrenmek için çaba sarf ettikleri halde yeterince başarılı olamadıkları ve bu duruma sebep olarak da öğrencilerin yöntem hatası yaptıkları belirtilmiştir. Zernuci, onlara hatalarını anlatmak ve kolay öğrenmenin yollarını göstermek amacıyla kitaplarda gördüğü, ilim ve hikmet sahiplerinden öğrendiği bilgilerden yararlanıp eseri yazdığını, bu sebeple kitaba "Ta'limü'l-müte'allim tarika't-te'allüm" adını verdiğini ifade eder. Bu sebeple eserin öğrenme psikolojisi açısından önem taşıdığı söylenebilir.⁸

Öğrenci merkezli olarak kaleme alınan bu eserde Zernuci'nin fıkıh öğrenilmesine ayrı bir önem verdiği görülmektedir. Eserin içinde bulunduğu asrın ilim dili olan Arapça ile kaleme alınmış olması ve izlediği yöntem, yüzyıllarca değerini kaybetmeden günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Eser on üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci Bölüm: İlimin mahiyeti, fıkıhın tarifi ve her ikisinin fazileti anlatılır.⁹ Zernuci her Müslüman'ın bütün ilimleri öğrenmesi farz olmasa da "İlmihal"i öğrenmesi farzdır, der. "İlmihal" ise; kişinin içinde yaşadığı halin, yaşantısında karşılaşacağı ilmin öğrenilmesidir, şeklinde tanımlanmıştır. Bu duruma fıkıh çerçevesinden bakar. Mesela "namaz" ilmini, namaz ibadetini düzgün bir şekilde eda edebilecek kadar öğrenmesi farzdır, der. Nitekim oruç, zekât, hac gibi kişinin günlük yaşamında uygulayabileceği ibadetler de bu şekildedir.

İkinci Bölüm: İlim tahsilinde niyet anlatılır. İlim öğrenmek isteyen kişi mutlaka tahsile başladığı zaman niyet etmelidir, der ve "Ameller niyetlere göredir"¹⁰ hadisine yer verir.

Üçüncü Bölüm: İlim, hoca, arkadaş seçmek ve ilim üzere sebat etmek anlatılır. Zernuci bu bölümde "Talebe her ilmin en güzel bahislerini seçmeli, tevhid ilmini öne almalıdır. Çünkü Allah'ı delil ile tanımalıdır. Zira her ne kadar taklitçinin imanı sahih ise

⁶ Cemal Tosun, "Bir Hanefi Âlimi Burhaneddin Zernuci'nin Eğitim Görüşleri", *IV. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Hanefilik-Mâturîdîlik-*, c. 1, (05-07 Mayıs 2017).

⁷ Mehmet Faruk Bayraktar, "Zernuci", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.44, (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 294.

⁸ Bayraktar, "Zernuci", 294.

⁹ İmam Burhaneddin ez-Zernuci, *Talimü'l-müteallim fi tariki't-teallüm*, (Yusuf b. Abdullah, müstensih) Süleymaniye Kütüphanesi Antalya Tekelioğlu 609.

¹⁰ Buhârî, *Bed'ü'l-Vahy*, 1

de Allah'ın birliğini tanımada aklını kullanmayıp delile dayanmayı terk ettiği için günahkâr olur", der.¹¹

Dördüncü Bölüm: İlim ve ilim ehline saygı göstermek anlatılır. İlim talebesi, ilime, ilim ehline ve hocasına saygı göstermedikçe ilme nail olamaz ve ondan istifade edemez, der.

Beşinci Bölüm: İlimde ciddiyet devam ve gayret anlatılır. Talebe, derslerine ara vermeksizin ciddiyetle devam etmelidir. Zernuci ilim tahsilinde üç şeyin birlikte olması gerektiğini belirtir. Bunlar; talebenin ciddiyeti, hocanın ciddiyeti, şayet hayatta ise babasının ciddiyetidir. Bunların birlikteliği ilim tahsilinde başarıyı getirir.

Altıncı Bölüm: Derse başlama zamanı, dersin miktarı ve tertibi anlatılır. Zernuci, Peygamberimizin: "Çarşamba günü başlayan iş muhakkak tamamlanır."¹² hadisini zikrederek derse Çarşamba günü başlanması hususunu belirtmiştir.

Yedinci Bölüm: Tevekkül anlatılır. Bu bölümde Zernuci ilim talebesi Allah'a tevekkül etmelidir, kalbinde rızık endişesi olmamalıdır, der.

Sekizinci Bölüm: İlim tahsilinin vakti anlatılır. İlim öğrenmenin vakti beşikten mezara kadardır denilmiştir, der. İlmin en faziletli çağı gençliğin başlangıcı, seher vakti ile akşam yatsı arasındadır. Bir talebe şayet bir ilimden yorulup usanırsa, hemen başka bir ilimle meşgul olmalıdır.

Dokuzuncu Bölüm: Şefkat ve nasihat anlatılır. İlim sahibi şefkatli, nasihat eden, haset etmeyen biri olmalıdır. Çünkü hasedin faydası olmaz, zararı olur. İyilik ederken hep daha fazlasını yap, çünkü bu iyilikler düşmanın hilelerine karşı koruyacaktır. Ayrıca düşmanın sana hile yaparsa sakın sen ona karşılık verme, der.

Onuncu Bölüm: Talebenin istifade yolları anlatılır. Bu yollar; kalem taşımak, ilmi hocanın ağzından almak, az da olsa bir şey ezberlemek, boş zaman geçirmemek, yaşlı âlimleri ganimet bilmek şeklinde sıralanır.

On Birinci Bölüm: Öğrenim sırasında haramlardan ve şüpheli şeylerden sakınmak anlatılır. Çok yemekten, çok uykudan ve faydasız konuşmaktan sakınmak gerekir. Gıybetten, çok konuşan kimselerin meclislerinden uzak durulmalıdır.

On İkinci Bölüm: Hafızayı kuvvetlendiren ve unutmaya sebep olan durumlar anlatılır. Hafızayı kuvvetlendiren durumlar; ciddiyetle çok çalışmak ve bu çalışmaya devam etmek, az yemek, gece namazı kılmak, Kur'an-ı Kerim okumak şeklinde belirtilmiştir. Unutmanın en büyük sebebi ise dünya işleriyle çok meşgul olup, bu işler yüzünden hüzünlenmektir.

On Üçüncü Bölüm: Rızıkı artıran ve eksiltlen, ömrü uzatan ve eksiltlen durumlar anlatılır. İlim talebesi rızıkının teminini, ömrünü, sağlığını ve rızıkını kuvvetlendiren şeyleri bilmelidir ki bunlar için endişelenip ilim tahsilini yarıda bırakmasın, der. Ayrıca günah

¹¹ Zernuci, *Talimü'l Mûteallim Tarikatü't Teallüm*, 27

¹² Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman Sehavi, *Mekasidü'l Hasene Fi Beyâni Kesîrin Mine'l Ehâdisi'l-Müştehra Ale'l-Elsine*, Beyrut, 1405, 943

işlemek rızıktan mahrum olma sebebi iken, yalan konuşmanın fakirliğe sebep olacağını belirtir. İyilik yapmak, sağlığa dikkat etmek, Müslümanlara eziyet etmemek ise ömrü artırır, der ve bu konuyla alakalı hadisleri bildirir. On üç bölümden oluşan bu kitabının sonunda Zernuci, İmam Azam Ebu Hanife'nin vasiyetine yer verir.

Zernuci gibi başka alimler de öğretim adabı, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine dair eserler yazmıştır. Zernuci'den önce İbn Sahnun (ö.256/870) "Adabu'l-muallimin", Kabisi (ö.403/1012) "er-Risaletu'l-mufassala li Ahvali'l-Muteallimin ve Ahkami'l-Muallimine va'l-Muteallimin" adlı eserleri kaleme almışlardır. Zernuci'den sonra ise İbn Cema'a "Tezkiretü's-sâmi' ve'l-mütekellim fi edebi'l-ilm ve'l-müteallim" adlı eseri yazmıştır.

İbn Sahnun, günümüzde daha çok eğitimci kimliğiyle tanınmış, eğitimle ilgili görüşleri çeşitli araştırmalara konu olmuştur. İbn Sahnun, eğitim konusuna ve problemlerine eğitim biliminin günümüzde de geçerliliğini koruyan genel ilke ve metotlarına göre yaklaşmasını bilmiş, sevdirecek öğretme, ceza yerine ikna, eğitimde fırsat eşitliği, ders programları, tatil günleri, öğretmenler için mesleki aidiyet gibi konularda fikir beyan etmiştir. Adâbu'l-Muallimîn adlı eserine göre; İbn Sahnun için birinci sırada öğrenci gelir. Öğrencinin eğitimi ve bu eğitimin en güzel şekilde yapılması her şeyden önemlidir. Öğretmen bu eğitimi öğrenciye en güzel şekilde davranarak yapmalıdır. Eğitimde öğretmen velilerden ücret alabileceği için, özellikle zengin fakir çocuk ayrımı yapılmamalı bütün öğrencilere karşı adil davranılmalıdır. Eğitim konusunda İbn Sahnun'dan en çok etkilenen kişi, onun eğitimle ilgili eseri olan Adâbu'l-Muallimîn'i bir nevi şerh eden Ebu'l-Hasan el-Kabisî (ö. 403/1012) olmuştur.¹³

Bir eğitimci olarak ün yapmasını sağlayan bu eserinde Kabisî, İbn Sahnun'un Âdâbü'l-mu'allimîn'inden büyük ölçüde yararlanmıştı. Ehvânî'nin geniş bir değerlendirmeye tâbi tuttuğu kitap, Süleyman Ateş ve Hıfzurrahman R. Öymen tarafından İslâm'da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Hadis ehlinde olan fıkıhçıların usulüne uygun biçimde düzenlenen eser üç bölümden ibarettir. Birinci bölümde iman, İslâm, ihsan ve istikamet kelimelerinin izahı yapıldıktan sonra Kur'an'ın ve Kur'an'ı öğrenip öğretmenin fazileti, ebeveynin bu husustaki sorumluluğu konularına yer verilmiştir. İkinci bölümde ilköğretimde öğretmenin ücreti, öğretim konuları, eğitim metotları, tatilin gerekliliği ve karma eğitimin sakıncaları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm, eğitim ve öğretimde ortaya çıkan bazı meselelerin çözüm önerilerine ayrılmıştır. Eğitimi fıkıh ilminin bir dalı olarak ele alması, yani bir çeşit "eğitim fıkıhı" mahiyeti taşıması bakımından ilk örnekler arasında yer alan kitapta hükümler sırasıyla Kur'an, sünnet, Medine halkının uygulamaları ve icmaya dayandırılmış, son olarak da kıyasa başvurulmuştur. Eser o dönemde temel eğitimin hedef, konu ve metotları hakkında İslâm âlimlerinin hangi dinî esaslara dayandıklarını ve nasıl bir eğitim sistemi ortaya koyduklarını göstermesi, ayrıca öğretmenliğin profesyonel bir meslek olarak kabul edilmesi için ileri sürülen gerekçeler yanında öğrencilere verilecek disiplin cezalarına getirilen medenî sınırlandırmalar bakımından da dikkat çekicidir.

İbn Cema'a (ö.H.733/M.1332) Hicri VIII. Asırda yaşamış büyük İslam alimlerindedir. O eğitimle ilgili görüşlerini "Tezkiretü's-sâmi' ve'l-mütekellim fi edebi'l-ilm ve'l-müteallim" adlı eserinde toplamıştır. İbn Cema'a kitabında: diğer birçok İslam

¹³ Ali Bakkal, "İbn. Sahnun", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi c.20, (Ankara: TDV Yayınları, 1999), 302.

eğitimcisi ve alimi gibi, ilmin ve alimin fazileti, ilim öğrenmede niyet, öğretmenin kim ve nasıl olması gerektiği, öğretmenin öğrenciye ve derse karşı tutum ve davranışlarının nasıl olacağı gibi öğretmenin nitelikleri, öğrencilerin öğretmenlere karşı davranışları ve davranış kuralları, öğretime başlama yaşı, okullarda yatılı olarak okuyan öğrencilerin uyması gereken kurallar, medrese müderrislerinin mali durumları, öğretmenlerin ücret alıp almayacağı meselesi, öğrenci -öğretmen-veli ilişkileri, kitabın değeri ve kullanılması, kütüphanedeki kitapları kullanma kuralları gibi eğitim ve öğretimle ilgili birçok konuya yer vermekte, görüşlerini ortaya koymaktadır.

Görüldüğü gibi İslam eğitimcileri eğitim ve din eğitimine dair birçok konuyla ilgili önemli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu noktada özellikle belirtmek gerekir ki İslam terbiyesi sadece temel dini bilgiler ve Kur'an öğreniminden ibaret değildir. Ahlaki gelişim, gündelik hayatı düzenleyecek temel bilgiler, kültür aktarımı, sosyalleşmenin sağlanması vb. uygulamalar da bu eğitimin içerisinde yer alır. Tasavvufî eğitimi diğer disiplinlerden hatta eğitim yaklaşımlarından ayıran temel faktörlerden birisi de kişisel ve toplumsal eğitimin birlikte yürütülmesidir. Toplum hayatımızda, dinî hayatta önemli bir rol üstlenen tasavvufî bilgi ve yaşayış biçiminin önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla tasavvufî eğitim, günümüz eğitim ve öğretiminin birçok alanına katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Tasavvuf literatürü açısından değerlendirildiğinde Zernucî günümüz eğitiminde de önemli yer tutan öğrenen merkezli yaklaşımı esas alan bir eser yazmıştır. Nasıl öğretiriz sorusunu değil nasıl öğrenirler, niçin öğrenemiyorlar sorularını merkeze almıştır.

Zernuci, ilim öğrenmek konusunda kadın-erkek eşitliğine değinmiştir ve kadınların da ilim talep etmesi gerektiğini savunmuştur. Zamanımızda kadınların eğitim almaması yönündeki düşünce yapısına sahip olanların ve bunu İslam dini ile bağdaştırmaya çalışanların tam tersine İslam da asla böyle bir uygulama olmadığı kadın erkek herkesin ilim öğrenmede eşit olduğu görülmüştür. Ülkemizde özellikle bazı bölgelerde hala kız çocuklarının okula gönderilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Zenuci'nin kişinin ilmihal bilgisi yani içinde bulunduğu hâlin bilgisini öğrenmesi farzdır demesi, onun günümüz öğretim ilkelerinde belirtilen hayatilik, yaşama yakınlık ilkelerini yüzyıllar öncesinden önemseydiğini göstermektedir. Çünkü öğretilen konuların hayattan kopuk olmayan, güncel karşılaştıkları sorunlara çözüm üretebilecek şekilde olması gerekir.

Zernuci'nin gerek dersini gerekse hoca ve arkadaşlarını seçme hususunda öğrenciye hak tanınması, öğrenciye verdiği değeri göstermektedir. Günümüz eğitim sistemindeki seçmeli ders uygulaması bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Zernuci'nin bu uygulamayı asırlar önce gerçekleştirdiği görülmektedir.

Zernuci'nin ilim tahsilinde olması gereken üç şey olarak bahsettiği, öğretmen veli ve öğrenci, günümüz eğitim sisteminin de aslında üç sacayağıdır. Eğitim-öğretimin başarılı olabilmesi için öğrenci, veli ve öğretmenin iş birliği içinde olması çok önemlidir. Birinin eksik olması başarıyı olumsuz etkiler. Zernuci bu durumun eğitimdeki öneminden asırlar önce bahsetmesi dikkat çekicidir.

Ayrıca Zernuci'nin, öğrencinin derse başlama zamanı, ders miktarlarının ayarlanması şeklinde bir ders programı belirlenmesinin gerektiği, öğretmene, arkadaşlara, çevreye saygı duyulması, öğrencinin ilmi birincil kaynaktan alması, konusunda tecrübeli hocalardan faydalanılması hatta uyuması, yemesi, içmesi gibi düşünceleri kendisinin sanki 1200'lü yıllarda değil de günümüzde yaşayan biriymiş gibi görünmektedir. Çünkü pek çok tespit ve önerilerinin eğitim sistemimize ışık tuttuğu güncelliğini koruduğu görülmektedir.

Sonuç

Zernuci'nin eğitim alanındaki bu kitabında görüldüğü üzere, ilim tahsilinde öğrenci ve seçimleri önceliklidir. Talebe tahsil edeceği ilmi, hocayı, arkadaşlarını kendisi seçer ve ondan sonra bu yolda sebat gösterir. Dolayısıyla Zernuci'ye göre seçim aşaması çok önemlidir. Talebe, bu aşamaya azami gayret ve önem göstermelidir. Çünkü sonrasında artık değişiklik yapmadan bu yolda devam edecektir. Seçimden sonraki aşamada ise öğrencinin ilim yolunda başarılı olması için yine yapması gerekenler anlatılır.

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, eserini ele aldığımız Zernuci'nin içinde yaşadığı zaman diliminde Batı'da skolastik dönem mevcuttur. Bu dönem bilgisizliğin baskın olup teşvik edildiği, öğretilen bilgilerin kitabi değil ezbere dayandığı, öğrencinin istek ve arzularının önemsiz olduğu bir dönemdir. Böyle bir dönemde Zernuci'nin öğrenciyi merkeze alması, insanı üstün varlık olarak değerlendirmesi ve insanın Allah katında nihai saadete ancak ilimle ulaşabileceğini savunması onun, döneminin çok ilerisinde bir düşünce seviyesine sahip olduğunu göstermektedir.

Zernuci'nin çalışması, eğitimde niyetle başlanarak bu niyetin sadece Allah rızası için olması gerektiğini, ilim tahsilinde müzakere, müşavere ve münazara, soru-cevap gibi tekniklerin yer almasını ve bunların nasıl uygulanacağını göstermesi, kuru ezbercilik yerine düşünmeye teşvik ediciliği göstermesi açılarından önem taşır. Ayrıca Zernuci eserinde verilmek istenen mesajın özlü bir şekilde sunumunu gerçekleştirmiştir. Dönemindeki eğitimle ilgili aksaklıkları belirleyip bunlara çözümler üreterek, öğrenci-öğretmen özelliklerine eşit derecede özen göstererek, karşılaşılan başarısızlıkların tek taraflı olmadığı düşüncelerini ortaya koyar.¹⁴

Kaynakça

- Aydın, Mehmet Zeki. "Ailede Ahlak Eğitimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7, sy. 2 (2003 Aralık): 125-158.
- Bakkal, Ali. "İbn. Sahnun", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* c.20. Ankara: TDV Yayınları, 1999.
- Bayraktar, Mehmet Faruk "Zernuci", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c.44. Ankara: TDV Yayınları, 2013. Dağ, Mehmet ve Öymen, Hıfzırrahman Raşit. *İslam Eğitimi Tarihi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.1974.

¹⁴ Tetik, "Burhaneddin Zernuci", 330

- Buhari, Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Muğire (ö. 256/870), el-Câmiu's- Sahih, Daru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.
- Gözütok, Şakir. *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019
- Sehavi, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman. *Mekasidü'l Hasene Fi Beyâni Kesîrin Mine'l Ehâdisi'l-Müştehra Ale'l-Elsine*, Beyrut, 1405, 943.
- Tetik, Hayati. "Burhaneddin Zernuci", *Klasik İslam Eğitimcileri*, ed: Mustafa Köylü, Ahmet Koç. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016.
- Tosun, Cemal. "Bir Hanefi Âlimi Burhaneddin Zernuci'nin Eğitim Görüşleri", IV. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Hanefîlik-Mâturîdîlik. c. 1, 05-07 Mayıs 2017.
- Zernucî, İmam Burhaneddin. *Ta'limü'l Müteallim* terc.: Mustafa Köseoğlu. İstanbul: Kitap Kalbi Yayıncılık, 2007.
- Zernuci, İmam Burhaneddin. *Talîmü'l-müteallim fî tarîki't-teallüm*, Yusuf b. Abdullah, müstensih. Süleymaniye Kütüphanesi Antalya Tekelioğlu 609.

